

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 1 november 2013

Mål nr

B 2089-12

KLAGANDE

TM

Ombud och offentlig försvarare: Advokat H OL

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Misshandel

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Nedre Norrlands dom 2012-04-04 i mål B 74-12

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För försvaret av TM i Högsta domstolen tillerkänns H OL ersättning av allmänna medel med 9 187 kr. Denna kostnad ska stanna på staten. Av beloppet avser 6 210 kr arbete, 1 140 kr tidspillan och 1 837 kr mervärdesskatt.

TM:s yrkande om ersättning för resekostnad avslås.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

TM har yrkat att Högsta domstolen bestämmer påföljden till skyddstillsyn med föreskrift om psykiatrisk behandling, men utan att skyddstillsynen dessutom förenas med fängelse.

Riksåklagaren har motsatt sig att domen ändras.

TM har yrkat ersättning för resekostnad.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. TM dömdes av tingsrätten för grov misshandel till skyddstillsyn och fängelse i tre månader. Sedan TM överklagat domen dömdes hovrätten honom för misshandel av normalgraden till skyddstillsyn och fängelse i två månader samt föreskrift om att han ska genomgå den psykiat-

riska behandling som frivården finner lämplig. Enligt hovrätten är straffvärdet för brottet tio månaders fängelse.

Rubricering och frågan i Högsta domstolen

2. Som hovrätten har funnit ska TM dömas för misshandel av normalgraden med ett straffvärde om fängelse i tio månader.
3. Som målet föreligger i Högsta domstolen ska påföljden vara skyddstillsyn. Frågan är om skyddstillsynen ska förenas med fängelse.

När ska skyddstillsyn kombineras med fängelse?

4. Enligt 28 kap. 3 § första stycket brottsbalken får skyddstillsyn förenas med fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader. Det får dock enligt 30 kap. 11 § ske endast om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller till den tilltalades tidigare brottslighet. Den fråga som uppkommer i målet är vad som gäller när straffvärdet inte är så högt att det i sig medför att det är oundgängligen påkallat att en skyddstillsyn förenas med fängelse, men där det tillkommer att brottslighetens art är sådan att påföljden normalt är fängelse (30 kap. 4 § andra stycket brottsbalken).
5. Tidigare gällde att skyddstillsyn fick förenas med anstaltsbehandling. Bestämmelsen ändrades den 1 januari 1980 så att skyddstillsyn i stället fick förenas med fängelse. Det fordrades att det bedömdes ”av hänsyn till allmän laglydnad oundgängligen erforderligt”. Genom den påföljdsreform som trädde i kraft den 1 januari 1989 utmönstrades begreppet ”hänsyn till allmän laglydnad” ur lagen, och bestämmelsen i 30 kap. 11 § fick det innehåll som har nämnts i föregående punkt.

6. Enligt propositionen utgör brottslighetens art inte skäl för att tillgripa kombinationen skyddstillsyn och fängelse. Om fängelse ådöms med hänsyn till brottets art, utdöms enligt propositionen regelmässigt korta fängelsestraff. Fängelse ska då användas ensamt och inte kombineras med skyddstillsyn. Med uttrycket ”oundgängligen påkallat med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller den tilltalades tidigare brottslighet” markeras enligt propositionen att det ska krävas mycket starka skäl för att tillgripa kombinationen. Möjligheten att förena en skyddstillsyn med fängelse bör utnyttjas endast i de fall då alternativet är att döma den tilltalade till ett längre fängelsestraff. Avsikten är således inte att kombinationen mera allmänt ska användas för att skärpa skyddstillsynspåföljden. (Se prop. 1987/88:120 s. 108.) Det finns inte någon vägledande rättspraxis när det gäller betydelsen av brottslighetens art för frågan om skyddstillsyn får förenas med fängelse.

7. Lagbestämmelsens lydelse kan ge intrycket att brottslighetens art inte får inverka på frågan om en skyddstillsyn ska förenas med fängelse. Detta kan dock inte ha varit avsett. Uttalandet i propositionen att vid korta straff fängelse ska användas ensamt, och inte kombineras med skyddstillsyn, måste innebära att det är just i dessa fall av artbrottslighet som kombinationen inte ska användas. (Jfr även justitieutskottets uttalande i JuU 1978/79:38 s. 47.) När straffvärdet är högt inverkar brottslighetens art på vanligt sätt, dvs. så att fängelse ska ådömas i högre grad än annars. Så tolkat innebär uttrycket ”oundgängligen påkallat med hänsyn till brottslighetens straffvärde” att kombinationen får användas vid artbrott endast när straffvärdet är så högt att alternativet till skyddstillsyn är ett inte helt kort fängelsestraff.

8. Det sagda innebär att en skyddstillsyn som ådöms för en misshandel där straffvärdet är så högt som fängelse tio månader normalt bör förenas med fängelse.

Bedömningen i detta fall

9. TM har tidigare missbrukat narkotika men varit drogfri sedan några år; han lämnar kontinuerligt urinprov och blodprov. Han har bedömts uppfylla kriterierna för ADD (Attention deficit disorder) och har haft återkommande depressioner och kontinuerliga svåra sömnproblem. Bland annat på grund av koncentrationssvårigheter har han haft det svårt i skolan och inte kunnat arbeta några längre tider. Han har tidigare fått mycket begränsad hjälp med sina mentala problem, men domen på skyddstillsyn har inneburit att han fått ett stöd som synbarligen har varit värdefullt. Han genomgår också psykiatrisk behandling två till tre gånger i månaden, ca tre timmar per tillfälle. Han upplever behandlingen mycket positivt och börjar förstå sig själv och sin situation bättre än förr. Vidare har han nu en medicin som fungerar bättre än den tidigare. Några sömnsvårigheter har han inte numera och han känner sig mycket bättre till mods. Boendesituationen är ordnad och han har stöd av anhöriga.

10. Med hänsyn till TMs personliga förhållanden så har domstolarna bedömt skälen för skyddstillsyn väga så tungt, att denna påföljd har valts trots att presumptionen för fängelsestraff är stark vid sådan misshandelsbrottslighet som TM har gjort sig skyldig till. Som har framgått är det för de fall då alternativet till skyddstillsyn är ett längre fängelsestraff som kombinationen skyddstillsyn och fängelse är avsedd.

11. Med hänsyn till det aktuella brottets straffvärde i förening med dess art är det, även med beaktande av TMs personliga förhållanden, oundgängligen påkallat att skyddstillsynen förenas med fängelse. Som hovrätten har funnit ska straffets längd vara två månader. Skyddstillsynen ska förenas med en föreskrift om att TM ska genomgå den psykiatriska behandling som frivården finner lämplig.

12. Hovrättens dom ska alltså fastställas. Med hänsyn till utgången ska TM inte tillerkännas någon ersättning för resekostnad.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, Göran Lambertz (referent), Agneta Bäcklund och Lars Edlund
Föredragande: administrativa juristen Alexander Nilsson